

JORDI LARIOS, pròleg a *De profundis*. Quaderns Crema, 1996.

Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde va néixer a Dublín el setze d'octubre de 1854. El seu pare, William Robert Wilde, era un metge eminent que, a més de practicar les seves especialitats—l'oftalmologia i l'otologia—, sobre les quals va publicar diverses obres, va saber trobar temps per escriure sobre arqueologia i folklore. La mare, Jane Wilde, era una nacionalista irlandesa que va exercir el seu dret a la fama amb uns quants volums de versos, avui justament oblidats. El segon de tres fills, Oscar Wilde, es va educar primer a la Portora Royal School d'Enniskillen, i després al Trinity College dublinès, on ni tan sols va arribar a fer els exàmens finals, ja que el 1874 va guanyar una *scholarship* per anar al Magdalen College de la Universitat d'Oxford. A la seva biografia de Wilde, Richard Ellmann explica que al Trinity College ja va començar a manifestar els trets més conspicus del seu comportament posterior a Oxford: «L'afinitat amb els pre-rafaelites, la indumentària del dandi, la inclinació per l'hel·lenisme, una sexualitat ambigua i el menyspreu per la moralitat convencional».¹ A la universitat,

¹ Oscar Wilde, Harmondsworth: Penguin Books, 1988, p. 32.

Wilde va fer seus els postulats del moviment literari que es coneix amb el nom d'*Aestheticism*, que en realitat és una versió de la doctrina de «l'art per l'art» inspirada per Kant i filtrada per Théophile Gautier al pròleg de *Mademoiselle de Maupin*, doctrina que a Anglaterra s'associa sobretot a l'obra d'Algernon Swinburne i Walter Pater, que el 1873 havia publicat *Studies in the History of the Renaissance*, una obra que, com el mateix Wilde indica a *De Profundis*, el va influir considerablement. A més d'adoptar la posa de l'*aesthete* i cultivar els seus interessos, sembla que a Oxford Wilde també va contraure la sífilis a través d'una prostituta —almenys així ho explica Ellmann—, i que va treballar de valent o, en tot cas, força més del que aparentava, ja que el 1878 es va llicenciar en *Litterae Humaniores* (literatura grega i llatina, història i filosofia) amb la màxima nota. El que no va poder aconseguir a Oxford va ser una *fellowship* per quedar-se al Magdalen College. Tancada la via acadèmica, que si més no li hauria proporcionat uns ingressos regulars, encara que modestos, i una sòlida plataforma per llançar la seva carrera literària, el desembre de 1878 es va establir a Londres amb la intenció de donar-se a conèixer com més aviat millor entre els rics i poderosos. Això no li va costar gaire: la seva

conversa intel·ligent i divertida, l'extravagància en el vestir, l'amistat amb bel·leses famoses i una intensa vida social que el portava a les festes de moda i a les estrenes teatrals, el van convertir en poc temps en un personatge molt conegut als cercles de la societat londinenca. S'ha dit que Lord Byron és la primera celebritat de l'època moderna, i potser no seria del tot exagerat pensar que a finals de la dècada de 1870 en Wilde ja hi havia l'embrió de la segona.

L'afició pel teatre li va fer concebre la idea d'escriure'n, i potser va ser conèixer i veure actuar Sarah Bernhardt el que finalment el va decidir. Sigui com sigui, el setembre de 1880 havia enllestit *Vera; or The Nihilists*, que el 1883 s'estrenaria a Nova York. Pocs mesos després (1881), va publicar el primer llibre, *Poems*, pagat per ell mateix, amb poemes que ja havien aparegut en revistes i altres d'inèdits. En general, la recepció no va ser gaire favorable, i se li va retreure la falta d'originalitat, retret que més tard W. H. Auden tornaria a formular en aquests termes: «Dels seus poemes, no n'ha sobreviscut cap, perquè estava totalment mancat d'una veu poètica pròpia i el que va escriure era una imitació de la poesia en general».² De totes maneres,

² «An Improbable Life», a *Forewords & Afterwords*, Londres, 1973, p. 321.

la notorietat que havia adquirit com a figura prominent de l'*Aestheticism* li va servir perquè el productor Richard D'Oyly Carte el contractés com a conferenciant per fer una gira pels Estats Units, que va durar des de gener fins a mitjan octubre de 1882. D'Oyly Carte volia promocionar una òpera còmica, *Patience*, considerada una sàtira de l'esteticisme de Wilde, que en aquesta gira va parlar del que conceptuava com un renaixement de l'art anglès, que s'ha de relacionar sobretot amb l'interès per les arts decoratives propi de la segona meitat de l'època victoriana. La gira en qüestió va ser un èxit considerable, fins i tot econòmicament, i va estendre la seva fama a l'altre costat de l'Atlàntic. El gener de 1883, poc després d'haver tornat a Londres, on l'*Aestheticism* ja havia caigut en desús, es va embarcar cap a París amb el projecte d'acabar *The Duchess of Padua*, que havia començat a escriure l'any anterior. S'hi va estar fins al maig, i una de les persones que el van ajudar a instal·lar-s'hi i el van acompanyar va ser Robert Sherard, un dels seus futurs biògrafs. A París va acabar, efectivament, *The Duchess of Padua*, i a l'estiu d'aquest mateix any tornava a ser a Nova York per assistir a l'estrena de *Vera*, que va tenir lloc el vint d'agost. Les crítiques van ser adverses i l'obra es va retirar aviat. A

França s'havia gastat els diners de la gira americana, i, malgrat la seva fama, el fracàs de *Vera* l'obligava a seguir donant conferències per guanyar-se la vida. El novembre es va prometre amb Constance Lloyd, amb qui es va casar el vint-i-nou de maig de 1884. Segons Auden, el matrimoni amb Constance «sens dubte va ser l'acte més immoral i potser l'únic de realment cruel de la vida de Wilde». ³ Auden creu que aleshores Wilde ja era conscient de la seva homosexualitat i que, per tant, va condemnar Constance a una situació que per força l'havia de fer infeliç. La societat victoriana només tolerava l'homosexualitat en la mesura que fos invisible, i Wilde ja havia provat de casar-se dues o tres vegades, sense fortuna. Sabia que era objecte de comentaris maliciosos i que el matrimoni li podia atorgar una «respectabilitat» molt convenient per obrir-se camí com a escriptor. Per dir-ho amb paraules d'Ellmann, sabia que «una dona el salvaria dels moralistes, i una de rica dels prestamistes». ⁴ Pel gener de 1885 el matrimoni es va traslladar a viure al número 16 de Tite Street, al barri londinenc de Chelsea. El naixement dels dos fills —Cyril (1885) i Vyvyan (1886)— li va plantejar amb més urgència

³ *Ibid*, p. 307.

⁴ *Op.cit.*, p. 220.

la necessitat de disposar d'uns ingressos regulars. Per això es va dedicar a escriure ressenyes i, de novembre de 1887 fins a octubre de 1889, va dirigir una revista, *Woman's World*, destinada a un públic femení. En aquests moments ja portava una doble vida: el 1886 havia conegut Robert Ross a Oxford, que probablement va ser el primer dels seus amants i després un amic lleial i el seu marmessor literari.

A finals de la dècada de 1880, Wilde publica *The Happy Prince and Other Tales* (1888), el relat que porta per títol *The Portrait of Mr W. H.* (1889), i dos assaigs: «Pen, Pencil and Poison» (1889) i «The Decay of Lying» (1889), diàleg on presenta una versió més o menys revisada del seu esteticisme inicial. Els anys en què la seva estrella domina el firmament de la literatura anglesa són a punt d'arribar. Són pocs i coincideixen amb la primera meitat de l'última dècada del segle. Es pot dir que comencen el 1890, amb la publicació de *The Picture of Dorian Gray* a la *Lippincott's Monthly Magazine*. L'any següent, el 1891, publica dos llibres de relats —*Lord Arthur Savile's Crime and Other Stories* i *A House of Pomegranates*—, una col·lecció de quatre assaigs o diàlegs crítics —*Intentions* —, *The Picture*

of *Dorian Gray* en forma de llibre, i l'assaig «The Soul of Man under Socialism», que, més que una apologia del socialisme, és una defensa de l'individualisme que encara es deixa llegir. Per acabar d'arrodonir l'any més prolífic de la seva carrera, escriu *Lady Windermere's Fan* —la primera de les seves comèdies de societat i l'obra que el va fer triomfar com a dramaturg— i bona part de *Salome*. Aquest any també es va estrenar *The Duchess of Padua* a Nova York, amb el títol de *Guido Ferranti*.

The Picture of Dorian Gray va provocar un gran escàndol, cosa que potser no va desagradar del tot a Wilde, ja que, tal com diu Lord Henry Wotton, un dels personatges de la novel·la, «només hi ha una cosa pitjor que el fet que es parli d'un, i és que no se'n parli». Ellmann sosté que tracta de l'*Aestheticism* per la via d'exposar-ne els perills, i recalca que «també és un dels primers intents d'introduir l'homosexualitat a la novel·la anglesa».⁵ Alguns crítics van decretar que era un llibre avorrit i, sobretot, immoral. Wilde va reaccionar escrivint una sèrie d'aforismes, publicats el març de 1891, que constitueixen una mena de prefaci a la novel·la i, al mateix temps, una síntesi del seu credo

⁵ *Ibid.*, p. 300.

estètic: «No hi ha llibres morals o immorals. Els llibres estan ben escrits o mal escrits, i prou»; «L'art no té mai cap utilitat», etc.

Amb la publicació de *The Picture of Dorian Gray* obté el reconeixement com a escriptor, però és un reconeixement tenyit per l'escàndol. En aquest sentit, no és pas estrany que la crítica a vegades n'hagi parlat com si fos el primer pas d'una trajectòria que havia de culminar en la ignomínia dels judicis i la condemna de 1895. I és precisament enmig de la polseguera aixecada per *The Picture of Dorian Gray* que a la vida de Wilde apareix Lord Alfred Douglas, que l'acompanyarà en aquesta trajectòria i serà un dels agents indiscutibles de la ignomínia final. Wilde va regalar un exemplar de la novel·la al poeta Lionel Johnson, que formava part del cercle de les seves amistats, i aquest el va deixar a Douglas, que era cosí seu. Douglas va quedar fascinat per la història de Dorian, i Lionel Johnson li va presentar l'autor.

Alfred Douglas —o Bosie, com li deia la família— era el tercer fill de John Sholto Douglas, novè marquès de Queensberry, un aristòcrata ric, amant de la cacera i la boxa (va inventar les regles que regeixen aquest esport i en

va impulsar l'estratificació en diferents categories o pesos), que menyspreava el seu fill petit i practicava l'energumenisme d'una manera més o menys sistemàtica, tant en públic com en privat. Quan Wilde el va conèixer, Bosie tenia vint-i-dos anys i estudiava llengües clàssiques al Magdalen College. La seva relació, al principi superficial, es va intensificar a la primavera de 1892, en demanar-li Douglas que l'ajudés a resoldre un xantatge de què era víctima a causa d'una carta comprometedora. Wilde es va desplaçar a Oxford i va deixar la qüestió en mans del seu advocat, que va recuperar la carta pagant. Es va enamorar de Douglas i a l'octubre va conèixer Lady Queensberry, la seva mare, que li va advertir que Bosie era una persona molt vanitosa i tenia les mans foradades. Wilde, que també era vanitós i mai no va mirar prim amb els diners, de moment no en va fer cas, tot i que no va trigar gaire a adonar-se de fins a quin punt Lady Queensberry tenia raó. Douglas, que era molt car de mantenir, es va entestar a dependre econòmicament de Wilde, i ho va aconseguir. D'altra banda, a Wilde tampoc no li va costar gaire comprovar que, a més de ser una càrrega des del punt de vista econòmic, el seu amant tenia un geni ferotge i una tendència sorprenent a organitzar escenes violentes amb

qualsevol pretext. Sembla que el sexe va ser un factor més aviat secundari a la seva relació. Però el que sí que va ser important per Wilde és que Douglas l'introduís en el món de la prostitució masculina. Tal com assenyala Auden, fins aleshores tots els afers de Wilde havien estat amb gent de la seva pròpia classe social, és a dir, molt poc perillosos. Però freqüentant nois que es prostituïen per diners s'exposava que el xantatgessin, que és el que el 1893 li va passar amb Alfred Wood, un tipus a qui Douglas havia regalat roba que li sobrava sense advertir que hi havia unes cartes de Wilde a les butxaques. Wilde va poder recuperar totes aquestes cartes menys una, que més tard aniria a parar a les mans de Queensberry. Per desactivar el perill d'un possible xantatge, se'n va fer una versió en francès que es va publicar a *Sprit Lamp*, revista que Douglas dirigia a Oxford.

Wilde sabia que l'amistat amb Douglas no li feia cap bé i va intentar trencar-hi en diverses ocasions. Segurament la primera va ser el 1893, a Goring-on-Thames, on havia llogat una casa a instàncies de Douglas. Però aquest va saber fer-se perdonar. Una altra temptativa de desempallegar-se'n coneguda es va produir a finals d'estiu

d'aquest mateix any, quan Douglas se li va enfurismar perquè no havia volgut acceptar la seva traducció anglesa de *Salome*, obra que Wilde havia escrit en francès. En aquest cas va ser la intervenció d'una tercera persona, possiblement Robert Ross, el que va impedir la ruptura. Conscient que Douglas, que ni tan sols s'havia presentat als exàmens finals de la llicenciatura, només perdia el temps, el novembre de 1893 Wilde va escriure a la seva mare perquè l'enviés a l'estranger, concretament a Egipte, amb l'esperança d'encabir-lo al servei diplomàtic. Douglas estava d'acord amb aquesta maniobra epistolar i, de fet, tenia una raó prou poderosa per voler desaparèixer una temporada d'Anglaterra, ja que ell, Robert Ross i el mateix Wilde havien dormit amb un noiet de setze anys que estava en una escola per nois de Bruges, i el seu pare, un coronel de l'exèrcit, se n'havia assabentat i no li havia fet gaire gràcia. Poc abans de marxar cap a Egipte es va tornar a barallar amb Wilde, que va fugir a París, deixant una adreça falsa, i només va accedir a reconciliar-se perquè Douglas l'amenaçava a cancel·lar el viatge. Quan el va tenir a Egipte, Wilde es va negar a contestar les seves cartes i Douglas va recórrer a la seva mare i a la mateixa Constance Wilde perquè intercedissin. A petició de la seva

dona, el març de 1894 Wilde li va enviar un telegrama afirmant que passaria mesos sense veure'l ni escriure-li. En rebre'l, Douglas va marxar cap a París, on l'esperava una carta de Wilde confirmant que no el volia veure. Douglas va respondre amb un telegrama llarguíssim en què donava a entendre que si no canviava de parer se suïcidaria. Davant d'això, Wilde, que no ignorava que a la família de Douglas ja hi havia hagut algun suïcidi, va cedir, i la reconciliació es va efectuar a París.

L'u d'abril de 1894, quan acabaven de tornar a Londres, el marquès de Queensberry, assabentat dels rumors que corrien sobre l'afer, els va veure dinant al Café Royal. En arribar a casa va escriure al seu fill demanant-li que posés fi a aquesta amistat. Bosie, que detestava el seu pare, va replicar amb un telegrama impertinent. Era la primera escaramussa d'una guerra familiar que, encara que en principi no tenia res a veure amb Wilde, el va arruïnar en tots aspectes. A finals de maig ja va creure prudent consultar l'advocat C.O. Humphreys sobre l'actitud del marquès, que havia amenaçat el seu fill d'organitzar un escàndol públic si no trencava amb el seu company. De fet, el trenta de juny Wilde va rebre una visita inesperada i molt

poc cordial de Queensberry, visita que després descriuria a *De Profundis* i que tenia per finalitat allunyar-lo de Bosie. Però no es va deixar intimidar i la visita va ser inútil, de manera que pare i fill van continuar intercanviant amenaces i provocacions, fins al punt que Douglas corria amb una pistola per defensar-se d'una possible agressió del marquès. L'agressió no es va produir, però un dia la pistola se li va disparar en un restaurant, el Berkeley, i va causar la commoció pròpia del cas.

A Wilde encara se li va presentar una altra oportunitat per escapar-se de la follia dels Douglas. Va ser després d'un episodi lamentable que li va tocar viure a l'octubre de 1894, a Brighton. Douglas va caure malalt en un hotel d'aquesta ciutat i el va vetllar amb l'afecte que es desprèn del que explica a *De Profundis*. Quan es va haver recuperat, va ser Wilde qui va caure malalt, i Douglas no sols se'n va desentendre, sinó que el va tractar amb una brutalitat inexplicable. Però quan Wilde va arribar a Londres i es disposava a comunicar a Queensberry, a través d'un advocat, que havia pres la decisió de no tornar a veure mai més el seu fill, es va assabentar de la mort de Francis, vescomte de Drumlaring, el germà gran de Bosie, en

circumstàncies més aviat obscures. Drumlaring era secretari de Lord Rosebery, aleshores Ministre d'Afers Exteriors, i la premsa va presentar la seva mort com a conseqüència d'un accident de caça, tot i que és molt probable que s'hagués suïcidat per por d'un possible escàndol a causa de la seva relació íntima amb el Ministre. Queensberry ho sospitava, això, i es va acabar de convèncer de la necessitat de separar Bosie de Wilde. Però la mort de Drumlaring va fer que Wilde tornés a perdonar Douglas, i a Queensberry se li va ocórrer desacreditar-lo públicament la nit del catorze de febrer de 1895, en què s'estrenava *The Importance of Being Earnest*. Wilde ho va saber per casualitat i va frustrar la iniciativa del marquès.

El que va posar en marxa la sèrie de tres judicis que van determinar la caiguda de Wilde va ser una targeta que Queensberry li va deixar a l'Albermale Club acusant-lo de ser homosexual, o, més exactament, de fer-ho veure. Sembla que el primer impuls de Wilde va ser marxar a París, però el propietari de l'hotel on s'estava l'hi va impedir, ja que en aquells moments no tenia prou diners per pagar la factura. Almenys aquesta és la seva versió, que Ellmann corrobora, encara que si realment hagués

volgut marxar ho hauria pogut fer. Mal aconsellat per Douglas, que va manifestar que la seva família estaria disposada a fer-se càrrec de les despeses legals, l'u de març de 1895 va denunciar el marquès per difamació, i Queensberry va ser arrestat. El tres d'abril, en començar el primer judici, Queensberry disposava de proves més que suficients per demostrar que Wilde havia mantingut relacions sexuals amb uns quants nois. Alguns amics van recomanar a Wilde que ho deixés córrer i retirés la denúncia, però Douglas, entestat a combatre el seu pare, l'atiava, i la perspectiva de l'exili no era gaire temptadora. Aquest primer judici va acabar amb l'absolució de Queensberry i un capgirament de la situació, ja que al segon i al tercer va ser Wilde qui es va asseure al banc dels acusats, juntament amb Alfred Taylor, que regentava un prostíbul masculí. Al segon judici el jurat va ser incapaç d'arribar a un veredict, i se'n va fer un tercer, que va acabar amb una sentència de dos anys de presó, la màxima pena prevista per la Criminal Amendment Act, una llei de 1885 que criminalitzava l'homosexualitat masculina. Després del tercer judici, Wilde va passar per les presons de Newgate, Holloway, Pentonville, Wandsworth i, finalment, va ser traslladat a la cel·la C.3.3 de la presó de

Reading. Van ser dos anys de misèries, físiques i de tota mena, incloent-hi la bancarrota, la mort de la seva mare i la cessió de la custòdia dels fills, a qui ja no veuria més. Enmig de la desgràcia, el nomenament de J. O. Nelson com a director de la presó de Reading va significar una millora de les seves condicions de vida. El predecessor de Nelson li havia limitat molt l'activitat epistolar, però Nelson s'hi va mostrar més benèvol i va consentir que tingués ploma i paper de forma permanent. És per això que, entre gener i març de 1897, va poder escriure *De Profundis*, que és una carta adreçada a Bosie i motivada pel silenci d'aquest davant la negativa de Wilde a deixar-se dedicar un volum de poemes. En aquesta carta, que és l'únic document autobiogràfic que va escriure, Wilde dissecciona l'amistat amb Douglas i explica el viatge al fons de si mateix a què el va empènyer el descobriment del dolor. En acabar-la, va intentar enviar el manuscrit a Robert Ross, amb les instruccions sobre el que calia fer, però Ross només va rebre les instruccions, ja que el règim de la presó no permetia la tramesa de documents escrits pels reclusos. El dinou de maig de 1897, quan va recuperar la llibertat, Wilde es va endur el manuscrit, i l'endemà el va entregar a Ross, que l'esperava al moll de Dieppe, la ciutat on va començar

l'exili amb el nom fals de Sebastian Melmoth. Obeint la voluntat de Wilde, Ross va fer copiar el manuscrit i enviar una còpia a Douglas, que, pensant-se que era l'única, la va destruir. El 1905 Ross en va fer una edició pòstuma —Wilde havia mort el 1900 a París— i abreujada, i el 1909 va deixar el manuscrit, dins un sobre segellat, al Museu Britànic, estipulant que no s'havia d'obrir fins al cap de seixanta anys. Però els fragments que havia suprimit a l'edició de 1905, que feien referència a Douglas, es van conèixer en un judici de 1913 en el qual aquest feia de part demandant. Va ser a causa d'aquest judici que Douglas en va obtenir una segona còpia, i va decidir publicar-la als Estats Units, afegint-hi els seus comentaris. Ross va actuar amb rapidesa i ho va evitar enviant una altra còpia als Estats Units i fent-ne imprimir setze exemplars a corre-cuita per assegurar el *copyright*. Després de la mort de Ross (1918), aquesta còpia va passar a mans de Vyvyan Holland, el fill petit de Wilde, que la va publicar el 1949, quan Douglas ja era mort. Tothom va creure que es tractava d'una reproducció fidel del manuscrit, però en realitat contenia nombrosos errors i hi faltaven diversos fragments. Finalment, Rupert Hart-Davies va publicar-ne la versió definitiva a *The letters of Oscar Wilde* (1962). De

Profundis és l'última obra en prosa de Wilde, que després de complir la condemna només va escriure *The Ballad of Reading Gaol*. I és que del Wilde prolífic que just abans de celebrar-se els judicis seduïa el públic de Londres amb la representació simultània de *An Ideal Husband* i *The Importance of Being Earnest*, només en quedava l'ombra.